

Ryta Folejewska

Rośnij z DIDASKO

**Program wychowania przedszkolnego
(dla dzieci od 3 do 5 roku życia)**

Didasko
Warszawa 2009

Program wychowania przedszkolnego
Rośnij z DIDASKO

Autor programu
Ryta Folejewska

Opracowanie redakcyjne
Krystyna Wojtasińska
Anna Konopko

© Copyright by DIDASKO
Warszawa 2009

ISBN 978-83-89957-60-3

Didasko s.j.
ul. Terespolska 19
03-813 Warszawa
www.didasko.com.pl

Spis treści

- I. Wstęp 5
- II. Główne cele wychowania 10
- III. Szczegółowe cele wychowania 10
- IV. Treści programowe 14
- V. Zakończenie 36
 - 1. Krótko o metodach 36
 - 2. Krótko o zabawie 37
 - 3. Wprowadzenie dziecka w świat wartości 38
 - 4. Diagnoza przedszkolna 39
 - 5. Refleksja metodyczna 40

Ryta Folejewska absolwentka Uniwersytetu Warszawskiego – filia w Białymstoku (kierunek: pedagogika przedszkolna). Długoletni praktyk: nauczyciel przedszkolny, dyrektor, doradca metodyczny wychowania przedszkolnego WOM w Suwałkach. Rzeczoznawca pomocy dydaktycznych i książek pomocniczych w zakresie wychowania przedszkolnego z ramienia MEN.

I. WSTĘP

Nowe koncepcje wychowania przedszkolnego, promujące szeroko pojęty rozwój, traktują człowieka całościowo, tzn. jako ciało, duszę i rozum. Człowiek to całość, w którym współlistnieją trzy obszary:

- ❖ sfera ruchowa (ciało),
- ❖ sfera emocjonalna (dusza, podświadomość),
- ❖ sfera intelektualna (rozum).

Dziecko powinno się rozwijać w strukturze, w której ma określone miejsce (rodzina, grupa przedszkolna). Musi mieć ponadto zapewnioną dobrą opiekę i serdeczną atmosferę. Z tego wynikają następujące zasady zachowania i działania:

- ❖ nawiązanie kontaktu z dzieckiem jako jednością umysłu, psychiki i ciała,
- ❖ wspieranie tkwiących w każdym dziecku zdolności poprzez rozwijanie ciekawości świata i wyobraźni,
- ❖ respektowanie zapotrzebowania dziecka na wartościowanie (uznanie, akceptacja – chwalenie tego, co robi),
- ❖ przywiązywanie takiej samej wagi do uczenia się, jak i do rozwoju osobowości,
- ❖ obdarzanie dziecka zaufaniem, akceptacją i pozostawienie swobody jego indywidualnemu rozwojowi (ale umiętnie, z wielką troską o dziecko).

Żeby przybliżyć pojęcie zaufania, zacytuję Carla R. Rogersa – jednego z przedstawicieli psychologii humanistycznej, będącej podstawą pedagogiki humanistycznej.

Jeżeli nie ufam człowiekowi, wówczas nie mogę powstrzymać się od wypychania go informacjami według mojego własnego wyboru, z obawy, aby nie poszedł złą drogą. Gdy natomiast ufam w zdolność jednostki do rozwinięcia swojego własnego potencjału, wówczas mogę zaoferować wiele możliwości i pozwolić mu na określenie jego własnej drogi nauki i jego własnego kierunku.¹

Zatem kierowanie i prowadzenie „za rękę”, nieuzasadnione ograniczenia lub ich brak, niejasne granice możliwości dzieci nie stwarzają korzystnych warunków do samodzielnego wzrastania.

¹ M. Thanhoffer, R. Reicher, R. Rabenstein: *Nauczanie kreatywne*, cz. 1: *Podstawy i metody nauczania całościowego*. Lublin 1997, s. 65.

Innym ważnym w edukacji pojęciem jest „akceptacja”. Pojęcie to należy właściwie rozumieć. Jeżeli będziemy całkowicie akceptować dziecko, tzn. każde jego zachowanie wraz ze wszystkimi konsekwencjami, doprowadzimy do wytwarzania u wychowanka postawy roszczeniowej oraz małej wrażliwości na potrzeby innych. Zatem powinniśmy akceptować dziecko jako osobę (zapewniać je o naszej miłości, mówić, że jest dla nas ważne, że cieszymy się jego obecnością), natomiast jego zachowanie akceptować warunkowo (to zachowanie, które jest zgodne z przyjętymi normami, regułami postępowania w grupie – akceptować, innego nie pochwalać). Ponadto należy stawiać określone wymagania i je respektować.

Nowa reforma oświatowa, a co się z tym wiąże – obniżenie wieku szkolnego dzieci, zaktywizowała rzesze specjalistów odpowiedzialnych za edukację najmłodszych do zorganizowania jak najlepszych warunków umożliwiających indywidualny rozwój każdego dziecka i przygotowanie go do roli ucznia. Okres przedszkolny ma fundamentalne znaczenie w całym życiu człowieka, gdyż znacząca część możliwości intelektualnych i społecznych kształtuje się właśnie w tym czasie. Dlatego bardzo ważne jest, w jakich warunkach będzie przebiegała edukacja dzieci przedszkolnych.

Przyjęcie dzieci 6-letnich do szkoły stwarza inne możliwości organizacyjne przedszkoli. Coraz częściej można zaobserwować w nich tendencje do tworzenia grup o zróżnicowanym wieku dzieci, do których trafiają również dzieci niepełnosprawne.

Otwarta i różnowiekowa grupa daje dziecku wiele możliwości, a mianowicie:

- ❖ przypomina rodzinę, czyli najbliższą mu naturalną grupę społeczną (dziecko może przebywać z własnym rodzeństwem, jeśli je ma);
- ❖ rozwija dziecko pod względem jego uspołecznienia;
- ❖ wzmacnia poczucie odpowiedzialności za dzieci słabsze, młodsze, potrzebujące pomocy;
- ❖ uczy współdziałania, tolerancji i partnerstwa;
- ❖ uczy podejmowania różnych ról i zajmowania różnych pozycji w grupie – od najmłodszego, bezradnego i zagubionego dziecka, po najstarsze, a więc umożliwia doznawanie różnych przywilejów i zdobywanie doświadczeń;
- ❖ jest bazą różnorodności (ma to ogromną wartość rozwojową);
- ❖ dziecko niepełnosprawne dobrze odnajduje się w takiej grupie i dobrze w niej funkcjonuje (może się nie tylko czegoś nauczyć od dziecka

starszego, ale i doświadczyć własnych umiejętności, bowiem może pokazać dziecku młodszemu od siebie, że samo coś umie i sobie poradzi).

Nauczyciel w takiej grupie może stosować zróżnicowane, ciekawe formy i metody pracy z dzieckiem. Może na przykład poświęcić czas dziecku zdolnemu, podczas gdy młodsze dzieci będą uczestniczyły w samodzielnej zabawie.

Program wychowania przedszkolnego „Rośnij z Didasko” jest programem opartym na edukacji wspierającej rozwój każdego dziecka. Został opracowany zgodnie z założeniami nowej podstawy programowej i zgodnie ze zmianami, jakie zawiera nowa reforma szkolna. Kładzie nacisk na takie właściwości rozwojowe jak: zdolność obserwacji, pamięć, koncentracja, ciekawość, wyobraźnia, poznawanie zjawisk, potrzeba wyjaśniania, twórcza postawa wobec świata, satysfakcja i radość z rozwiązania problemów, indywidualny styl myślenia i działania. Jakość rozwoju dziecka uzależnia od jakości jego doświadczeń w okresie przedszkolnym. Promuje szeroko pojęty rozwój rozumiany jako: poczucie własnej wartości, ciekawość oraz niezależność emocjonalna. Wskazuje na rozwijanie takich umiejętności, jak:

- ❖ porozumiewanie się,
- ❖ zdolność rozumowania i rozwiązywania problemów,
- ❖ samodzielność,
- ❖ umiejętność zabawy i pracy, kreatywność, umiejętność poszukiwania (wszystko to rozwija się we współpracy z innymi, w zabawie).

Program ten podkreśla indywidualność każdego dziecka (zarówno ze szczególnymi zdolnościami, jak i z deficytami rozwojowymi, któremu trudniej przychodzi osiąganie pewnych umiejętności). Zakłada, że właściwą osobą, która towarzyszy dziecku w odkrywaniu świata i własnych wartości, jest nauczyciel akceptujący dziecko, kierujący się w swoim postępowaniu miłością i dobrocią, prawdomówny, nastawiony na modyfikowanie informacji dotyczących dziecka, szanujący jego godność osobistą, niepowtarzalność, będący dla dziecka autorytetem w wielu dziedzinach, a zwłaszcza autorytetem moralnym.

Podstawą właściwego rozwoju małego dziecka jest współpraca najważniejszych środowisk wychowawczych: domu i przedszkola. Zgodne ich współdziałanie to troska o prawidłowy rozwój i przyszłe losy dziecka, zaspokajanie jego potrzeb. Zacieśnianie więzi dom rodzinny – przedszkole powinno się odbywać na zasadzie partnerstwa, wzajemnego zrozumienia, otwartości i życzliwości. Współpraca z rodzicami powinna się opierać na następujących zasadach:

- ❖ obopólna wiedza o dziecku;
- ❖ rzetelne przekazywanie informacji dotyczących zarazem trudności wychowawczych, jak i sukcesów, osiągnięć dziecka;
- ❖ świadomość rodziców o zakresie specjalistycznej pomocy psychologiczno-pedagogicznej ukierunkowanej na dziecko (w razie potrzeby);
- ❖ zapoznanie rodziców z opracowanym przez nauczyciela (na podstawie diagnozy) indywidualnym programem edukacji ich dziecka;
- ❖ systematyczne informowanie rodziców o stosowanych metodach i formach pracy z dzieckiem w celu ujednolicania oddziaływań wychowawczych dom – przedszkole;
- ❖ współdział rodziców w organizacji imprez przedszkolnych zgodnie ze wspólnie ustalonym harmonogramem;
- ❖ możliwość obserwacji swojego dziecka w grupie, w działaniu i zabawie.

Program „Rośnij z Didasko” został ułożony w 3 zakresach:

1. Obszary edukacyjne i treści programowe.
2. Sytuacje edukacyjne i zadania.
3. Przewidywane osiągnięcia i umiejętności dzieci.

Treści programowe zostały uporządkowane w 5 obszarach:

1. Kontakty społeczne dziecka.
2. Dziecko w otaczającym go świecie.
3. Zdrowie i bezpieczeństwo.
4. Dziecięca aktywność językowa i relatywna.
5. Edukowanie poprzez sztukę.

W programie tym nie ma podziału na grupy wiekowe. Zakłada on, że zaproponowane zadania i sytuacje edukacyjne pozwolą nauczycielowi dobrać odpowiednie treści, aby dać optymalną szansę rozwoju każdemu dziecku, zgodnie z jego możliwościami (określanymi ciągłą diagnozą).

Podział treści programowych jest umowny. Nie można przecież jednoznacznie wytyczyć sztywnych granic tych obszarów. Doświadczony, refleksyjny nauczyciel wie dobrze, że tworząc sytuacje edukacyjne, powinien brać pod uwagę rozwój wszystkich obszarów jednocześnie.

Umownie należy też traktować dobrane treści, na których bazie wychowawca stwarza warunki, proponując nowe rozwiązania z wykorzystaniem zaistniałych sytuacji, wspólnie z dziećmi planuje zabawy i zadania.

Środki edukacyjne nauczyciel powinien dobierać sam lub wykorzystywać sytuacje stwarzane przez dzieci, po uwzględnieniu rozpoznania wychowanków², tj. zakresu ich umiejętności, wiadomości, mocy, sprawstwa oraz warunków rozumianych jako materiał edukacyjny, którym dysponuje.

„Przewidywane osiągnięcia i umiejętności” określają przypuszczalny efekt oddziaływań edukacyjnych, ponieważ nic w rozwoju dziecka nie jest do końca pewne. Zatem materiał programowy jest wskazówką, co rozwijać, jak i po co, bazując na tym, co dziecko faktycznie wie, umie, potrafi. Uwzględniając te kryteria, nauczyciel powinien odejść od realizacji programu punkt po punkcie i potraktować go elastycznie, tzn. dobierać treści i cele do konkretnego dziecka lub grupki dzieci o podobnych preferencjach.

Zaproponowane w programie zadania i sytuacje edukacyjne pozwolą nauczycielowi wybrać te odpowiednie lub zainspirują do tworzenia nowych, aby dać szansę indywidualnego rozwoju każdemu dziecku, zgodnie z jego możliwościami.

² Problem ten bardzo szeroko, a zarazem przystępnie wyjaśnia Danuta Waloszek w: *Nauczyciel i dziecko. Organizacja warunków edukacji przedszkolnej*, Zielona Góra, 1998 r.

II. GŁÓWNE CELE WYCHOWANIA

Główne cele wychowania przedszkolnego wskazują na:

- ❖ rozumienie przez nauczyciela prawidłowości rozwojowych i potrzeb dziecka;
- ❖ konieczność diagnozy, rozpoznania dziecka, w celu określenia kierunku pracy z nim pod kątem postępu w rozwoju (ważne, aby ta diagnoza nie była nastawiona na wyszukiwanie braków, nieumiejętności, niemożności, lecz określała granice możliwości i zdolności dziecka tzn., co dziecko umie, chce, może);
- ❖ indywidualność (odrębność właściwa każdemu człowiekowi: oryginalność, wyjątkowość, niepowtarzalność);
- ❖ relacje człowiek – środowisko, przejawiające się w działaniu, w którego toku dokonuje się poznanie.

Poznanie następuje w wyniku rozwoju procesów poznawczych (wrażeń, spostrzeżeń, wyobrażeń, myślenia, mowy, pamięci) oraz procesów regulacyjnych (emocji, motywacji, woli, nadziei, oczekiwań, nastawień, marzeń).

III. SZCZEGÓŁOWE CELE WYCHOWANIA

1. Kontakty społeczne dziecka:

- ❖ znajomość członków swojej rodziny i ich ról;
- ❖ uczenie się postępowania w zgodzie z ustalonymi regulatorami życia (świadomość ograniczeń i konsekwencji nieprzestrzegania ich);
- ❖ uświadamianie różnych form spędzania wolnego czasu;
- ❖ poznawanie, poszanowanie i uświadomienie potrzeby kultywowania tradycji rodzinnych;
- ❖ poznanie granic swoich zdolności i możliwości (skuteczności) w działaniu;
- ❖ umiejętność mówienia o sobie, określanie własnych marzeń, przyjemności, radości;
- ❖ doskonalenie zmysłów, uświadomienie ich roli w życiu człowieka (podstawa poznania i działania);
- ❖ rozwijanie dziecięcej wrażliwości, wyobraźni, spostrzeżeń;
- ❖ nabywanie pewności siebie;
- ❖ rozwijanie umiejętności traktowania swoich potrzeb na równi z potrzebami innych członków grupy (współdziałanie, dokonywanie wyborów);

- ❖ uświadomienie dobra w działaniach prospołecznych i w innych sytuacjach;
- ❖ kształcenie umiejętności współodczuwania wobec osób potrzebujących pomocy;
- ❖ rozwijanie poczucia odpowiedzialności za drugiego człowieka, za słabszych i niepełnosprawnych.

2. Dziecko w otaczającym go świecie:

- ❖ poznawanie najbliższego środowiska i specyfiki swojego regionu;
- ❖ rozwijanie wiedzy na temat swojego regionu w powiązaniu z tradycjami własnej rodziny;
- ❖ budzenie świadomości narodowej – mój kraj, moja ojczyzna to Polska; mieszkam w Europie;
- ❖ budowanie zainteresowania Ziemią jako planetą, ludźmi na niej żyjącymi, krajobrazami;
- ❖ uwrażliwianie dzieci na otaczającą przyrodę – kształcenie związków emocjonalnych;
- ❖ uświadomienie różnorodności i współzależności w przyrodzie;
- ❖ kształcenie umiejętności obserwowania, eksperymentowania, badania i doświadczeń;
- ❖ rozwijanie zainteresowania techniką, jej znaczeniem dla ułatwienia życia, podnoszenia skuteczności pracy.

3. Zdrowie i bezpieczeństwo:

- ❖ nabycie umiejętności, które zapewniają ochronę i wzmocnienie zdrowia własnego i innych, oraz przekształcenie ich w nawyki;
- ❖ kształcenie umiejętności wyborów czynników prozdrowotnych, odpowiedzialności za zdrowie własne i innych, a zwłaszcza członków rodziny, dzieci z grupy;
- ❖ kształtowanie pozytywnej motywacji do zajęć ruchowych i sportu;
- ❖ wzbogacenie zasobu umiejętności ruchowych;
- ❖ doskonalenie sposobów wykonania różnych czynności, kształtowanie motoryki – szybkości, gibkości, siły, wytrzymałości, zwinności, koordynacji, mocy, płynności ruchów;
- ❖ wzmacnianie odporności organizmu na szkodliwe wpływy środowiska przez aktywność ruchową i hartowanie organizmu;
- ❖ znajomość zasad prawidłowego odżywiania;

- ❖ kultura spożywania posiłków;
- ❖ znajomość zasad bezpiecznych zabaw w domu i poza nim (w różnych porach roku);
- ❖ znajomość zasad pieszego ruchu drogowego.

4. Dziecięca aktywność językowa:

- ❖ rozwijanie i doskonalenie aparatu mowy;
- ❖ kształcenie mowy dziecka – dialogowej, monologicznej poprzez stosowanie różnych form aktywności i sytuacji sprzyjających rozwojowi mowy;
- ❖ uświadomienie korzyści płynących z umiejętności czytania i pisania (jako środka do poznania świata, porozumiewania się z otoczeniem w różnych celach);
- ❖ uczenie zachowań empatycznych, współdziałania i tolerancji;
- ❖ nabywanie umiejętności negocjowania, pójścia na kompromis, umiejętności wysłuchania racji drugiej osoby, ustosunkowania się do niej;
- ❖ rozwijanie umiejętności klasyfikowania i szeregowania w celu łatwiejszego rozumienia rzeczywistości, porządkowania jej i nazywania – kształtowanie pojęć w umysłach dzieci;
- ❖ kształtowanie pojęcia liczby;
- ❖ kształtowanie orientacji przestrzennej – rozumienie językowych określeń przestrzeni i używanie ich do opisywania stosunków przestrzennych.

5. Edukowanie poprzez sztukę:

- ❖ uwrażliwianie dziecka na piękno poezji, baśni, muzyki, malarstwa, przedstawienia teatralnego;
- ❖ rozwijanie fantazji dzieci przez zabawy w teatr, inscenizacje, pantomimę i zabawy dramatyczne;
- ❖ wprowadzenie dziecka w świat dźwięków, świat muzyki;
- ❖ kształcenie wrażliwości dziecka;
- ❖ rozwijanie aktywności muzycznej poprzez tworzenie, odtwarzanie i słuchanie;
- ❖ wyzwalanie naturalnej spontaniczności poprzez posługiwanie się różnymi sposobami ekspresji: mimiką, ruchem, słowem, dźwiękiem, barwą;
- ❖ kształtowanie postaw współdziałania w grupie;

- ❖ rozwijanie wrażliwości na barwę;
- ❖ rozwijanie ekspresji, śmiałości, płynności ruchów na różnych formatach papieru, pomysłowości w tworzeniu kompozycji;
- ❖ zapewnienie dzieciom możliwości swobody w działaniu i doboru materiału, wdrażanie do doprowadzenia pracy do końca;
- ❖ ilustrowanie ruchem prostych czynności, zjawisk przyrody, żywiołów, fragmentów literatury;
- ❖ posługiwanie się różnymi formami ruchu: odkrywanie, naśladowanie, inscenizacja, mimika, pantomima, gimnastyka – improwizacja ruchowa;
- ❖ wyzwolenie u dzieci tendencji do samoekspresji i rozwijania inwencji twórczej: formy ruchowo-muzyczno-słowne.

IV. Treści programowe

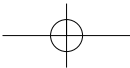
Obszary edukacyjne i treści programowe	Sytuacje edukacyjne i zadania	Przewidywane osiągnięcia i umiejętności dzieci
I. Kontakty społeczne dziecka 1. Dziecko w rodzinie	Moi najbliżsi. Rodzina i mój dom. <u>Poznanie swojego nazwiska, imienia, adresu:</u> - znajomość członków rodziny (bliskich i dalszych, stopień pokrewieństwa), ich imion, zawodów, ulubionych zajęć, zainteresowań, sposobów spędzania wolnego czasu (np. kolekcjonerstwo); - ulubione zabawy z rodzeństwem, rodzicami, dziadkami; - podział obowiązków w domu; - tradycje rodzinne, religia wyznawana w rodzinie, język, jakim mówią moi rodzice; - tradycje związane ze świętami: Bożego Narodzenia, Wielkanocy, Bożego Ciała (liturgiczny rok kościelny, wybrane święta chrześcijańskie lub inne obchodzone w środowisku, rodzinie); - symbole i charakterystyczne elementy poszczególnych świąt; - inne tradycje rodzinne, zwyczaje dziadków, pradziadków, uroczystości rodzinne. <u>Przestrzeganie reguł postępowania ustalonych i przyjętych w rodzinie:</u> - przestrzeganie przyjętych form zachowań;	Dzieci znają strukturę swoich rodzin i zainteresowania jej członków. Dzieci potrafią zaprezentować się – przedstawić się i powiedzieć coś o sobie (przygotowanie do auto-prezentacji). Dzieci wiedzą, w jakich sytuacjach i komu mogą podawać swoje dane osobowe. Dzieci rozumieją konieczność poszanowania odmienności, inności wiary, zwyczajów, języka innych; uczą się tolerancji. Dzieci rozumieją konieczność poszanowania tradycji i zwyczajów rodzinnych. Dzieci znają reguły zachowań w codziennych sytuacjach stosowane w celu porozumienia się z innymi i potrafią te reguły stosować. Dzieci przejawiają odpowiedzialność za własne działania, np. doprowadzają rozpoczęte prace do końca, przestrzegają ustalonych norm postępowania w grupie i rodzinie, są świadome, że niektóre

2. Dziecko w przedszkolu: • grupa rówieśnicza i różnowiekowa	• dostrzeganie i akceptacja potrzeb oraz oczekiwań wszystkich członków rodziny; • działania na rzecz innego człowieka (rodziny i ludzi spoza niej); • współodczuwanie (empatia) wobec osób potrzebujących pomocy. Moja grupa przedszkolna. <u>Znajomość koleżanek i kolegów w grupie:</u> • otoczenie opieką dzieci nowych, młodszych (w grupach różnowiekowych); • świadomość różnicowania temperamentów, podkreślanie indywidualności; • zwraca uwagę na dzieci młodszych i starszych; • akceptowanie możliwości rozwojowych zgodnych z wiekiem dziecka; • współdziałanie w grupie; • wyrozumiałość dla dzieci młodszych, świadomość uczucia bezradności najmłodszych w grupie; • świadomość odpowiedzialności dzieci najstarszych w grupie; • rozwijanie troskliwości; • tolerancję wobec różnych cech charakteru koleżanek i kolegów (też wad); • pozycja dziecka w grupie różnowiekowej (dziecko najmłodsze ze swoją bezradnością i zagubieniem, średnie – ze znajomością przedszkolnych zabaw, najstarsze 5-latk – wzór dla innych, pomocnik dorosłego i opiekun grupy);	ich zachowania mogą sprawiać przykrość innym ludziom (wszystko to adekwatnie do etapu rozwoju). Dzieci mają świadomość różnorodności umiejętności związanych z wiekiem (jako 3-,4- i 5-latek: co umiem, co potrafię). Dzieci kształtują społeczne umiejętności: • troskliwość (w stosunku do młodszego bezradnego, nowo przyjącego dziecka); • opiekuńczość, tolerancję wobec innych. Dzieci mają świadomość poczucia inności, odmienności, uczą się tolerancji. Mają świadomość poczucia spójności grupy i silne poczucie My. Dzieci rozumieją, iż wszyscy ludzie mają równe prawa.
---	--	---

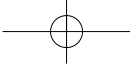
	● pełna akceptacja dzieci o specjalnych potrzebach edukacyjnych. <u>Samoobsługa – celowość wykonywania codziennych, praktycznych czynności związanych z higieną osobistą, dbałością o porządek.</u> Tworzenie umów – graficznych, słownych, ruchowych, regulujących zachowanie dzieci i wspólne ich respektowanie: ● wspólne planowanie zadań, negocjowanie treści, etapów ich wykonywania, organizowanie warsztatu pracy; ● kształcenie umiejętności negocjowania, pójścia na kompromis, uzgadniania stanowisk; ● kształtowanie wytrwałości, cierpliwości, życzliwości, chęci niesienia pomocy w różnych sytuacjach, rozumienie takich pojęć, jak: koleżeństwo, życzliwość, przyjaźń, dobroć, sprawiedliwość, opiekuńczość (w różnych sytuacjach, przy okazji działania, słuchania baśni ludowych i literackich, zabaw dramatowych, teatralnych, oglądania teatryków dla dzieci); ● przyjmowanie na siebie określonych ról w zabawach tematycznych, (których treścią są stosunki międzyludzkie), odgrywanie ich w czasie trwania zabawy; ● udział w planowaniu, przygotowaniu i przebiegu uroczystości przedszkolnych, spotkań z rodzicami, zaprzyjaźnionymi grupami z innych przedszkoli, ze szkoły, z zaproszonymi gośćmi;	Dzieci mają nawyk samoobsługi podczas ubierania się i rozbierania, dokładnie zawiązują buty, zapinają kurtki. Umieją dbać o swoje osobiste rzeczy. Dzieci rozumieją konieczność pomocy w czynnościach samoobsługowych dzieciom młodszym i niepełnosprawnym. Chętnie tej pomocy udzielają. Dzieci nabywają umiejętności organizowania zabaw oraz współdziałania w nich z innymi. Dzieci zdobywają świadomość konieczności planowania działań, przewidywania efektów (przypuszczalnych) oraz doprowadzanie ich do końca.
--	---	---

	● planowanie niespodzianek solenizantom, jubilatom z grupy, chorym kolegom i koleżankom itp.; ● pełnienie dyżurów i ocenianie swojej pracy – podporządkowanie się kolegom i koleżankom pełniącym dyżur; ● poszanowanie cudzej własności oraz wytworów pracy. <u>Kolekcjonerstwo:</u> ● poznanie znaczenia słów: kolekcjoner, zbieracz, filatelista; ● świadomość korzyści płynących z zainteresowań zbieractwem; ● rozwijanie tych umiejętności. <u>Człowiek to emocje:</u> ● rozpoznawanie i nazywanie emocji, uczuć przyjemnych i nieprzyjemnych z własnego punktu widzenia – uświadomienie, kiedy czuję się dobrze, kiedy źle, co mnie cieszy, co mnie smuci, co złości, co bawi...; ● próby radzenia sobie z własnymi emocjami, kontrolowanie zachowań; ● poszerzanie słownictwa dzieci związanego z emocjami (zabawy w miny, „odczytywanie” stanów emocjonalnych, ich źródeł, przysłówia o uczuciach, np. strach ma wielkie oczy, ich interpretacja: plastyczna, werbalna);	Dzieci uświadamiają sobie przyjemność w czynieniu dobra, obopólną radość z niespodzianek przygotowanych innym. Dzieci uświadamiają sobie konsekwencje zaniedbania obowiązków, np. wynikających z pełnienia roli dyżurnego (np. w kąciку przyrody – zwiędłe roślinki). Dzieci nie ukrywają swoich emocji. Dzieci mówią otwarcie o tym, co czują, czego potrzebują i oczekują od innych.
--	--	---

II. Dziecko w otaczającym go świecie	● własne marzenia, co chciałbym robić, mieć, kim chciałbym być, przyjemności, radości, odkrywanie ich w toku różnych działań: zabawy, dramy, w dyskusjach, mówieniu o nich, słuchaniu baśni ludowych, literackich, opowiadań, wierszy... Moja mała ojczyzna. Miejscowość, w której mieszkam i jej okolice. <u>Znajomość własnej miejscowości:</u> ● znajomość ulic, charakterystycznych obiektów wokół domu i przedszkola.; ● dom dziadków lub miejscowość, w której mieszkają, adres; ● herb miejscowości i związane z nim legendy; ● regionalne podania, baśnie i legendy; ● zwyczaje i obrzędy ludowe – gwara, zabawy, wylizanki, tańce, pąsy i przyspiewki ludowe przekazywane z pokolenia na pokolenie; ● miejsca pamięci narodowej, przydrożne kapliczki, historycznie powiązane z miejscem i wydarzeniami; ● spacer i wycieczki po bliższej i dalszej okolicy, dzielenie się wrażeniami, obserwacjami, poznanie charakterystycznej roślinności, ukształtowania terenu; ● wykonanie z pocztówek i rysunków dzieci albumu o swojej miejscowości.	Dzieci nabywają umiejętność opowiadania o swoich marzeniach, uswiadamiają sobie, że mają prawo do własnego zdania. Dzieci zdobywają umiejętność opowiadania o swojej miejscowości. Dzieci znają miejsca pamięci narodowej w swojej okolicy i mają świadomość potrzeby opiekowania się nimi.
--	---	--

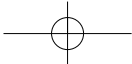
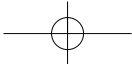
1. Ziemia i kosmos	Polska to nasza ojczyzna – jestem Polakiem; ● symbole narodowe i ich znaczenie – godło, barwy, hymn; ● stolica Polski (pełna nazwa Rzeczypospolita Polska) – Warszawa (znaczenie stolicy dla każdego kraju); ● umiejscowienie Polski na mapie Europy, nasi sąsiedzi; ● poznanie legend o powstaniu państwa polskiego; ● święto państwowe – Święto Odzyskania Niepodległości – 11 Listopada; ● rozumienie zwrotów: jestem Polakiem, moja ojczyzna, mówię po polsku. Mieszkańcy Ziemi: ● miejsce ich zamieszkania (np. Eskimosi, Indianie, Afrykańczycy), zwyczaje (ubiór, język); ● poznanie (np. z filmów, albumów) krajobrazów innych krajów (np. krajobrazu polarnego, wysokogórskiego, pustynnego) oraz fauny i flory wybranych stron świata, oglądanie atlasów, albumów przyrodniczych; ● poznanie globusa, mapy świata, odnajdywanie na nich kontynentów, mórz, oceanów; ● gromadzenie książek o kosmosie, planetach, gwiazdozbiorach, wyszukiwanie interesujących informacji.	Dzieci mają poczucie więzi z najbliższym otoczeniem oraz zdobywają podstawę poczucia przynależności do swojego kraju i narodu. Dzieci znają pełną nazwę naszej ojczyzny: Rzeczpospolita Polska oraz barwy narodowe. Umieją właściwie się zachować podczas słuchania hymnu. Wiedzą, że Polski nie było na mapie Europy przez długi okres w historii, że nasi przadkowie odzyskali wolność. Dzieci wiedzą, że na świecie są ludzie o różnej kulturze i są świadome różnicowania krajobrazu na Ziemi. Wiedzą, gdzie można znaleźć informacje na nurtujące pytania.
---------------------------	---	---

2. Świat przyrody: ➡ rośliny	<u>Systematyczne obserwacje przyrody z zaakcentowaniem piękna, harmonii, porządku, barw, zapachów, dźwięków:</u> ● kształcenie związków emocjonalnych, ● zmienność przyrody w różnych porach roku (np. sylwetki drzew, krzewów). <u>Różnorodność w przyrodzie:</u> ● różne środowiska przyrodnicze, ekosystemy (np. pole, las, łąka, ogród, park); ● różnicowanie owoców i nasion drzew, krzewów, kwiatów rosnących w najbliższym otoczeniu, ich budowa i gatunki; ● zbieranie okazów przyrody – nazywanie ich, wykonywanie np. do edukacji matematycznej, konstruowania, dekoracji pomieszczeń; ● zbieranie oraz suszenie różnych nasion i owoców (z przeznaczeniem na pokarm zimowy dla ptaków), kwiatów i traw do dekoracji przedszkola itp. <u>Prace w ogrodzie:</u> ● zakładanie kwietników, grządek warzywnych, stała opieka nad roślinami, obserwacje ich wzrostu, kwitnienia, zbieranie nasion; ● szanowanie nawzajem swoich umiejętności podczas prac w ogrodzie z uwzględnieniem możliwości rozwojowych dzieci.	Dzieci zdobywają umiejętność obserwacji. Potrafią sformułować pytania o interesujące je zagadnienia. Dzieci mają świadomość, iż przez obserwacje przyrody rozwijają zainteresowanie światem. Zdobywają umiejętność dostrzegania różnorodnych gatunków roślin. Dzieci wiedzą, jak wykorzystywać dary przyrody. Dzieci znają warunki wzrostu roślin i potrafią uprawiać pospolite rośliny.
--	---	---

• zwierzęta • przyroda nieożywiona	<u>Kacik przyrody:</u> • celowa uprawa różnych roślin, rozsąd – wykonywanie ich do celów spożywczych (szczyptor, rzeżucha, pietruszka itp.), dekoratorskich lub ofiarowywanie innym. <u>Bogactwo świata zwierząt – wybrane gatunki, gromady, rodziny:</u> • poznanie warunków życia niektórych zwierząt, naturalnego środowiska sprzyjającego ich życiu; • obserwacja świata zwierząt i próba uitożsamiania się z różnymi zwierzętami w różnych sytuacjach; • hodowle wybranych (możliwych do hodowania ze względów zdrowotnych) zwierząt w kąciku przyrody, np. królika miniatarki, chomika, żółwia; • gromadzenie albumów, książek przyrodniczych, czasopism, plakatów o roślinach, zwierzętach i o człowieku; • zwalczanie u dzieci przesądów i animozji związanych z niektórymi zwierzętami; • zależności w przyrodzie, współżycie różnych gatunków flory i fauny, symbioza. <u>Zabawy badawcze związane z przyrodą (doświadczenia, eksperymentowanie, badanie):</u> • właściwości różnych ciał – ich zmiany pod wpływem temperatury, ich zachowanie w wodzie, w powietrzu; • właściwości minerałów i skał;	Dzieci wiedzą, iż uprawiane przez siebie rośliny mogą wykorzystać do obdarowania nimi kogoś, komu chciałyby sprawić przyjemność. Dzieci poznają bogactwo świata zwierzęcego, do którego należą nie tylko psy i koty, ale także mrówki, dżdżownice, pająki itd. Dzieci poznają różne źródła informacji na nurtujące je problemy, np. dotyczące życia i zwyczajów hodowanego zwierzątka. Dzieci potrafią wyciągać wnioski oraz uogólniać.
--	--	---

	● zjawiska świetlne w otoczeniu – naturalne źródła światła (słońce, gwiazdy, księżyc); ● zjawiska optyczne; ● zjawiska akustyczne, magnetyczne; ● stany skupienia materii. <u>Pogoda i zjawiska atmosferyczne, charakterystyczne dla różnych pór roku, zjawiska przyrodnicze:</u> ● opady, spadek lub wzrost ciśnienia, wiatr, tęcza, mgła... (przyrządy meteorologiczne: barometr, wiatromierz); ● założenia kącika meteorologicznego; ● prowadzenie kalendarza pogody – rozumienie prognoz pogody i odpowiednie zastosowanie tych wiadomości, np. przy ubieraniu się przed wyjściem z domu; ● różne siły przyrody – pomocne człowiekowi i niszczycielskie. <u>Odpowiednie zachowanie podczas różnych zjawisk atmosferycznych (np. burza, ulewa, wiatr):</u> ● znajomość zagrożeń wynikających z przebywania na słońcu bez odpowiedniego zabezpieczenia (krem z filtrem UV, czapka, odpowiednie godziny przebywania na słońcu.	Dzieci potrafią dostosować się do określonej pogody, odpowiednio się ubierając. Znają skutki nierozważnych zachowań, np. odmrożenia, udary słoneczne.
--	---	--

➡ ochrona środowiska	Gromadzenie doświadczeń związanych z ochroną środowiska: ● rośliny znajdujące się w najbliższym środowisku objęte całkowitą i częściową ochroną; ● poszanowanie wszystkich roślin w otoczeniu, troska o nie; ● poznanie sposobów oszczędzania wody, jej uzdatniania, segregacja śmieci; ● zanieczyszczanie i oszczędne gospodarowanie surowcami pochodzenia naturalnego.	Dzieci rozumieją zależność człowieka od przyrody i przyrody od człowieka, znają sposoby ochrony przyrody i zasady poszanowania środowiska naturalnego.
III. Zdrowie i bezpieczeństwo 1. Higiena	Co sprzyja i zagraża zdrowiu psychofizycznemu? <u>Doskonalenie zmysłów: słuchu, wzroku, dotyku, smaku, węchu:</u> ● uświadomienie roli zmysłów w życiu człowieka; ● higiena zmysłów i układu nerwowego; ● inność (niepełnosprawność) ludzi, np. niedowidzący, niedosłyszający; ● rozróżnianie pojęć zdrowie – choroba; ● dbałość o higienę osobistą jako warunek zdrowia i dobrego samopoczucia; <u>Nawyki higieniczne:</u> ● codzienne zabiegi higieniczne; ● dbałość o czystość całego ciała; ● nawyk częstego mycia rąk, szczególnie przed jedzeniem, po wyjściu z toalety oraz po powrocie z podwórka;	Dzieci wykazują naturalną chęć poznania świata wszystkimi zmysłami oraz wiedzą, że należy dbać o higienę zmysłów, m.in. mówić umiarkowanym głosem (starać się nie podnosić głosu). Okazują uczucia przyjaźni, sympatii w kontaktach z dziećmi młodszy i niepełnosprawnymi. Dzieci potrafią zadbać o własną higienę, posiadają nawyk częstego mycia rąk.

2. Odżywianie	• właściwe korzystanie z przyborów toaletowych (mydło, szczotka, grzebień); • systematyczne mycie rąk. <u>Rozumienie zasad prawidłowego odżywiania się i jego znaczenia dla zdrowia:</u> • zachowanie umiarkowania w jedzeniu słodczy; • kultura spożywania posiłków; • prawidłowe nakrywanie do stołu; • posługiwanie się sztućcami, serwetką; • używanie form grzecznościowych, kultura zachowania przy stole.	Dzieci potrafią właściwie się zachowywać podczas spożywania posiłków.
3. Bezpieczeństwo na drodze i podczas zabawy	<u>Wprowadzenie zasad pieszego ruchu drogowego:</u> • zasady poruszania się pieszych w mieście i poza nim; • zapoznanie z wybranymi znakami drogowymi dotyczącymi ruchu pieszego. <u>Bezpieczeństwo podczas zabaw w różnych porach roku:</u> • zagrożenia wynikające z zabawy w niewłaściwych miejscach, np. na ulicy, torowiskach, skarpach, żwirowniach, itp.; • zagrożenia wynikające z zabaw w czasie nieobecności rodziców, przestrzeganie ustalonych zakazów i nakazów; • ograniczanie zaufania do nieznajomych; • uczenie współodpowiedzialności za innych.	Dzieci znają zagrożenia wynikające z nieprześlanych zabaw w domu i poza nim w różnych porach roku oraz możliwość niebezpieczeństwa w kontaktach z nieznajomymi.

4. Technika	<u>Urządzenia techniczne wykorzystywane w życiu codziennym (dawniej i dziś), posługiwanie się nimi w określonych sytuacjach:</u> • obsługa radiomagnetofonu, TV, wideo, komputera (tam, gdzie jest to możliwe) i innych urządzeń, np. rzutnika pisma, aparatu fotograficznego; • środki transportu – lądowe, wodne, powietrzne; • poznanie wybranych zawodów; • środki łączności między ludźmi: telefon, telefon komórkowy, Internet... <u>Zabawy konstrukcyjne z użyciem różnorodnego materiału wg własnych pomysłów oraz wg wzorów i instrukcji:</u> • posługiwanie się prostymi narzędziami i materiałami, właściwy dobór surowców, oszczędne gospodarowanie nimi; • sposoby łączenia materiałów (origami, proste składanki, lamanki z papieru – rozwijanie pamięci, wyobraźni, pomysłowości). <u>Niewerbalne komunikowanie się osób (gesty, miny, spojrzenia jako komunikaty zastępujące słowa):</u> • zabawy pantomimiczne – ekspresja ruchowa; • komunikowanie przeżyć, uczuć, wiadomości, przekaz zdarzeń za pomocą języka ciała; • łączenie mowy niewerbalnej i werbalnej; • odtworzenie za pomocą mowy nadawanego kodu	Dzieci znają nowoczesne urządzenia techniczne: potrafią obsługiwać m.in. radiomagnetofon, telewizor, włączyć i wyłączyć komputer, posługiwać się myszką komputerową i telefonem komórkowym. Znają zasady zachowania ostrożności przy obsłudze urządzeń technicznych w domu. Dzieci znają i potrafią zastosować różne sposoby rozwiązywania zadań. Potrafią zaplanować pracę i ją zakończyć. Umieją zorganizować miejsce pracy, dobrać potrzebne materiały i przybory. Dzieci rozumieją ruchy ciała i mimikę jako komunikaty nadawane przez innych oraz potrafią tworzyć własne komunikaty zrozumiałe dla innych.
--------------------	---	---

	niewerbalnego – gestu i mimiki (zadawanie pytań, zagadki, tworzenie opowiadań); ● odtworzenie za pomocą różnych form plastycznych nadanego kodu; ● przedstawienie muzyki – gestem, mimiką, ruchami ciała; ● zabawy oparte na ekspresji ruchowej dzieci, pozwalające im zrozumieć komunikatywność swoich ruchów; ● wyrabianie sprawności narządów mowy – warg, języka, podniebienia miękkiego i żuchwy; ● umiejętność prawidłowego oddychania; ● wyrabianie sprawności z zakresu słuchu fonemowego – uświadomienie na różnice w mowie, dźwiękach i szeptach. ● ćwiczenia słuchowe, artykulacyjne, gramatyczne. Rozwój ekspresji werbalnej – zabawy słowne, np. rymowanki, wymyślanie nowych nazw znanym przedmiotom, tworzenie zgrubień i zdrobnień, wyliczanki, dopełnianki, budowanie nowych słów przez zamianę głosek na końcu, na początku i w środku, wyszukiwanie słów wieloznacznych, rozwiązywanie zagadek słownych, nauka na pamięć wierszy i układanie ich. <u>Rozwój płynności mówienia:</u> ● płynności słowa; ● płynności pojęciowej (np. dobierania w określonym czasie jak największej liczby przedmiotów danej	Dzieci zdobywają, zgodnie ze swoim wiekiem, umiejętności odczytywania kodów. Potrafią zareagować na umowne znaki, gesty, miny. Dzieci potrafią prawidłowo odmieniać wyrazy i budować zdania. Dzieci są świadome twórczych możliwości językowych, odkrywają znaczenie nowych słów oraz tworzą sieci skojarzeń. Dzieci starają się mówić poprawnie pod względem artykulacyjnym. Potrafią stosować w miarę poprawne formy gramatyczne.
--	---	---

2. Kod werbalny

	kategorii, np. ostrych...); ● płynności skojarzeń (np. podania jak największej liczby synonimów do danych wyrazów); ● płynności ekspresyjnej (układania zdań z danymi słowami) – uwzględnianie związków i wzajemnych zależności między rzeczami i zjawiskami; ● doskonalenie uwagi – jej koncentracji, wytrwałości i podzielności; ● rozwijanie pamięci i spostrzegawczości; ● wrażliwości na różne cechy bodźców wzrokowych, słuchowych i dotykowych. Rozwijanie percepcji wzrokowej i wrażliwości słuchowej. <u>Zabawy rozwijające wyobraźnię twórczą, giętkość i oryginalność myślenia – rozwijanie mowy powiązanej, np., co by było, gdyby....</u> ● tworzenie nowych zakończeń do znanych opowiadań, bajek, zmienianie treści bajek, opowiadań; ● opowiadanie w oparciu o historyjkę obrazkową – tworzenie zakończenia historyjek; ● określanie kolejności zdarzeń, przyczyn i skutków zaistniałych sytuacji; ● wcielanie się w postaci zwierząt i roślin; ● żywioły i barwy – wyrażanie swoich nastrojów, emocji;	Dzieci potrafią się skupić na zadaniach. Potrafią określić, czym różnią się obrazki, obserwowane obiekty. Dzieci potrafią określać związki przyczynowo-skutkowe. Dzieci identyfikują się z odtwarzanymi postaciami.
--	---	--

3. WYROBIENIE GOTOWOŚCI DO NAUKI CZYTANIA	• konstruowanie opowiadań na podstawie rysunków wykonanych przez dzieci; • projektowanie komiksów; • tworzenie własnej książki; • inscenizacje utworów dzieci oraz wybranych z literatury, inscenizacje przeżytych wydarzeń; • pytania dziecięce jako środek poznania przebiegu rozwoju umysłowego oraz jako czynnik tego rozwoju (mają one charakter diagnozujący). <u>Zaspokojenie naturalnej dziecięcej ciekawości słowem czytanim.</u> • tworzenie tła motywacyjnego i poznawczego dla umiejętności czytania poprzez: stały i naturalny kontakt z czytaną książką – zakładanie małej biblioteki, kontakt z biblioteką, korzystanie z kłosa książki w różnych sytuacjach, np. wybór książek do czytania przez dorosłych, wyszukiwanie potrzebnych informacji itp.; • oglądanie obrazków; • opowiadanie treści książki na podstawie zawartych w niej ilustracji; • zabawy słowno-literowe przygotowujące dziecko do poznania świata liter; • nieograniczenie naturalnej ciekawości słowem czytanim – opowiadania i bajeczki o literkach; • świadomość zdania, wyrazu, sylaby, głoski w formie zabaw ze słowem;	Dzieci potrafią na miarę swojego rozwoju prowadzić rozmowę: zwracać się do rozmówcy, słuchać, formułować pytania i rozumiale odpowiedzieć. Dzieci starają się słuchać innych, wyrażać zainteresowanie tym, co inni mówią oraz zaakceptować inny sposób myślenia koleżanek i kolegów, tolerować i szanować odmienną zdania. Dzieci potrafią wyrażać własne uczucia, sądy, wątpliwości. Dzieci są świadome korzyści płynących z umiejętności czytania. Dzieci mają świadomość, że czytanie jest środkiem do poznawania świata.
--	--	---

4. Wyrabianie gotowości do pisania	● odczytywanie prostych informacji przedstawionych za pomocą kodów i piktoqramów. <u>Wyrabianie koordynacji wzrokowo-ruchowej:</u> ● ćwiczenie sprawności manualnych: rozróżnianie napięcia mięśniowego rąk, usprawnianie palców, wyrabianie płynności i precyzji ruchów ręki; ● działania plastyczne, techniczne i konstrukcyjne, odzorowywanie, kalkowanie, ćwiczenia grafomotoryczne i graficzne.	Dzieci potrafią posługiwać się: kredką, ołówkiem, pędzlem oraz utrzymać się w określonej przestrzeni (kartka, ramki, linie różnej szerokości).
5. Kod relatywny	<u>Kod relatywny – edukacja matematyczna:</u> ● schemat własnego ciała; ● kształtowanie orientacji w przestrzeni; ● rozumienie językowych określeń przestrzeni, takich jak: na, pod, obok, za, między, wysoko, nisko, w przód, w tył, do góry, na prawo od..., na lewo od..., blisko, daleko, przede mną, za mną... <u>Porównywanie, różnicowanie i określanie wielkości przedmiotów. Kształtowanie umiejętności szeregowania, porządkowania jednorodnych przedmiotów na podstawie różnic występujących między nimi.</u> <u>Klasyfikowanie przedmiotów wg cech jakościowych:</u> ● dzielenie zbioru na podzbiory – tworzenie członów klasyfikacji; ● klasyfikowanie przedmiotów wg kryteriów obranych przez dzieci – tworzenie łańcusków	Dzieci orientują się w schemacie ciała oraz w kierunkach symetrycznych (prawa – lewa strona ciała) i niesymetrycznych (góra – dół, przód – tył). Dzieci potrafią określać kierunki na kartkach: góra – dół, lewa – prawa. Dzieci posługują się określeniami: mało, dużo, tyle samo; wysoki, wyższy, najwyższy; niski, niższy, najniższy; taki sam itp. Dzieci dostrzegają i potrafią opisywać podobieństwa i różnice między przedmiotami.

	skojarzeń (np. szklanka – spodek, łyżeczka, herbata, cukier); • tworzenie kolekcji i klas – jako przygotowanie do kształtowania pojęć; • uogólnianie (jako formułowanie sądów ogólnych zawierających kwantyfikator logiczny „wszystkie”, „każdy”) przez proponowanie wielości ćwiczeń; • wykrywanie wspólnej cechy grup przedmiotów zewnętrznie różnych, porównywanie wg podanej cechy. <u>Kształtowanie pojęć liczbowych:</u> • prawidłowe liczenie elementów zbioru; • porównywanie zbiorów równolicznych i różnolicznych („na oko”, łączenie w pary, przeliczanie elementów); • liczebniki porządkowe, ustawianie po kolei; • porządkowanie zbiorów wg wzrastającej i malejącej liczebności. <u>Mierzenie i rozumienie sensu miary:</u> • wprowadzenie sensu pomiaru od własnego ciała – stosowanie określeń: większy – dłuższy – wyższy; mniejszy – krótszy – niższy; • mierzenie długości stopą, krokami, dłonią, palcami. <u>Rytm i ich kontynuacje: rytm w przyrodzie: dzień, noc, pory roku, kalendarz.</u> <u>Rytm w formach aktywności człowieka:</u>	Dzieci potrafią poprawnie liczyć przedmioty. Umieją globalnie określić liczbę np. na kostce do gry, na palcach. Dzieci wiedzą, że ostatni wymieniony liczebnik określa liczbę policzonych przedmiotów oraz określa ostatni liczony przedmiot (liczenie porządkowe – który jest). Dzieci mają świadomość regularności w życiu i ciągłości czasu.
--	--	--

V. Edukowanie poprzez sztukę 1. Teatr	● rozumienie pojęcia czasu; ● układanie prostych rytmów, ich kontynuacje oraz przekładanie ich na ruch, dźwięk itp. <u>Kształcenie pojęć geometrycznych:</u> ● poznawanie podstawowych figur geometrycznych i brył; ● wyszukiwanie figur np. w kompozycjach; ● tworzenie wzorów z poszczególnych figur; ● układanie szlaczków, rysowanie prostych, konstrukcja elementów w szlaczku. <u>„Spotkania teatralne”:</u> ● oglądanie spektakli teatralnych (w miarę możliwości – w teatrze i przedszkolu); ● rozmowy na temat treści przedstawień, zachowań bohaterów, ocena ich zachowań; charakterystyka postaci itp.; ● zapoznanie z terminologią związaną z teatrem; ● zachowania dzieci, odpowiednie przygotowanie, ubiór. <u>Zabawy parateatralne:</u> ● odgrywanie poszczególnych ról wg pomysłów dzieci; ● zabawy w role; ● odgrywanie scenek opartych na przeżyciach dzieci, na zaistniałych sytuacjach konfliktowych (ustalenie	Dzieci potrafią układać prosty rytm np. z klocków oraz odtworzyć go i kontynuować. Dzieci znają nazwy: kwadrat, koło, trójkąt, prostokąt, potrafią tworzyć kompozycje i wzory. Dzieci chętnie dzielą się wrażeniami, swoimi przeżyciami, potrafią ocenić bohaterów. Wyrabiają sobie własne zdanie. Próbują argumentować własne racje i poglądy. Dzieci wiedzą, że do teatru bądź filharmonii należy się odpowiednio ubrać. Znają sposoby właściwego zachowania się podczas oglądania przedstawienia i podczas koncertu. Dzieci potrafią określać cechy osobowości postaci. Potrafią się wczuwać w różne role, a tym samym angażować się emocjonalnie.
--	---	--

	optymalnych dla obu stron sposobów rozwiązywania konfliktów); ● improwizacja pantomimiczna – inwencja własna dzieci; ● zabawy dramatyczne z udziałem dzieci młodszych i starszych; ● planowanie pracy związanej z przygotowaniem przedstawienia; ● wybór utworów, aktorów, planowanie scenografii; ● rozmowa o cechach osobowości postaci, ocena ich postępowania, logiczny ciąg zdarzeń. <u>Zabawy inscenizowane:</u> ● odtwarzanie prostych tekstów, wierszy, opowiadań, piosenek; ● manipulowanie pacynką, kukiełką, posługiwanie się nimi podczas zabawy. <u>Dziecięcy repertuar:</u> ● nauka piosenek, w tym ludowych z regionu; ● śpiewanie piosenek dla dzieci; ● śpiewanie piosenek przez dzieci – indywidualne i grupowe. <u>Improwizacje:</u> ● słowne; ● wokalne; ● ruchowe; ● instrumentalne (w czystej formie i formie łącznej)	Dzieci znają piosenki, chętnie je śpiewają, improwizują. Znają piosenki ludowe ze swego regionu oraz polskie tańce ludowe. Dzieci potrafią improwizować za pomocą głosu, ruchu, instrumentów muzycznych.
--	--	---

2. Muzyka

	np. wokalnie-ruchowe, słowno-instrumentalne itp.); • ćwiczenia i zabawy rozwijające pamięć muzyczną. <u>Ruch przy muzyce:</u> • zabawy ruchowe ze śpiewem; • ćwiczenia rytmiczne; • zabawy i ćwiczenia uwrażliwiające na różne elementy muzyki: dźwięki wysokie, niskie; • kierunek linii melodycznej, tempo, rytm, dynamika. <u>Kształcenie inwencji twórczej dziecka:</u> • tworzenie kodów i odczytywanie ich w ćwiczeniach twórczych; • poznanie instrumentów perkusyjnych i tworzenie muzyki; • wykorzystywanie metody Carla Orffa, Kniesów, Labana, W. Sherborn; • słuchanie fragmentów muzyki poważnej. Sluchanie muzyki relaksacyjnej, wyciszającej emocje, uspokajającej. <u>Szukamy dźwięków – ciekawych, nowych i dziwnych:</u> • co wydaje dźwięki; • czy nasze ciało wydaje dźwięki – „gestodźwięki”; • jakie dźwięki są przyjemne, jakie nie; • wsłuchiwanie się w dźwięki lasu, parku, jezdnii, skrzypiącego pod nogami śniegu, padającego deszczu..., słuchanie ciszy;	Dzieci potrafią wykonać ćwiczenia rytmiczne, rozróżniając dźwięki niskie i wysokie. Mają świadomość linii melodycznej, tempa, rytmu. Dzieci znają popularne instrumenty muzyczne: skrzypce, pianino, fortepian, perkusję. Dzieci słyszą otaczające je dźwięki z otoczenia. Potrafią samodzielnie wykonać instrumenty wg własnego pomysłu.
--	---	--

3. Plastyka	● naśladowanie dźwięków za pomocą samodzielnie wykonanych instrumentów, gra na instrumentach; ● zabawy naśladowujące odgłosy otoczenia; ● rozróżnianie głosu męskiego i kobiecego. <u>Barwy wokół nas – rozwijanie wrażliwości na barwy:</u> ● poznawanie świata barw poprzez częsty kontakt z przyrodą, obserwacje (w dni słoneczne, pochmurne, w czasie burzy itp.); ● barwy podstawowe i pochodne; ● barwy ciepłe i zimne; ● łączenie barw – uzyskiwanie nowych odcieni jednej barwy – wyszukiwanie otrzymanych barw w przyrodzie: w ogrodzie, na łące, w lesie... ● zabawy plamą, kleksem; ● wyrażanie emocji za pomocą barw, – jaki kolor ma smutek, radość... <u>Poznanie różnych technik plastycznych z zastosowaniem różnych materiałów i narzędzi:</u> ● zabawa kreską, farbą, pątykiem, tuszem na różnej powierzchni – papierze, tekturze, szkłe, desce itp.; ● konstruowanie z „nieużytków” i „odpadów” oraz materiału przyrodniczego; ● papieroplastyka, origami. <u>Tworzenie przedszkolnych galerii – organizowanie spotkań z dorosłymi z okazji otwarcia galerii, przedstawianie autorów, prac.</u>	Dzieci potrafią eksperymentować kolorem, różnicować odcienie barw. Wiedzą, od czego to zależy, wyrażają za pośrednictwem barwy swoje emocje. Dzieci sprawnie posługują się przyborami do rysowania i malowania. Znają różne techniki plastyczne. Dzieci mają świadomość funkcjonowania takich instytucji, jak: galeria, muzeum, wystawa (malarska). Poznają zabytki.
--------------------	--	---

4. Ruch	<u>Umożliwienie dzieciom poznania różnych stylów malarskich – pomocne w tym będą albumy, wystawy, galerie obrazów, sztuki ludowej i użytkowej, ekspozycje muzealne.</u> <u>Spotkania z ciekawymi ludźmi – plastykami.</u> <u>Spotkania muzealne.</u> <u>Wyrażanie nastroju muzyki, baśni, ruchu, żywiołów za pomocą ekspresji plastycznej.</u> <u>Rozwijanie ruchu jako najważniejszego czynnika stymulującego rozwój i sprawność człowieka poprzez:</u> • zabawy ruchowe: orientacyjno-porządkowe, ze śpiewem, z elementami równowagi, na czworakach, bieżne, z elementami: rzutu, celowania, toczenia, noszenia, z elementami wspinania się, skoku, podskoku; zabawy na śniegu i lodzie, zabawy w wodzie; • zabawy i ćwiczenia gimnastyczne; • zabawy i ćwiczenia w terenie, spacer; • zabawy i ćwiczenia o charakterze sportowym; • opowieści ruchowe; • improwizacje ruchowe – gimnastyka twórcza (ekspresyjna R. Labana); • formy ruchowo-muzyczno-słowne – metoda pracy szkolnej (Schulwerk) Carla Orffia; • tańce: ludowe, towarzyskie.	Dzieci poznają własne możliwości ruchowe, wyczuwają stosunki przestrzenne, czasowe. Potrafią współpracować w grupie i z partnerem. Umieją harmonizować siebie, próbują kontrolować swoje uczucia, łagodzić afekcję.
----------------	--	--

V. ZAKOŃCZENIE

1. Krótko o metodach

W organizowaniu sytuacji edukacyjnych wspomagających rozwój dziecka nauczyciel nie może ograniczyć się do wyboru jednej metody. Nie może też sam tworzyć sytuacji bez udziału dziecka, bez uwzględniania jego propozycji. Jeśli już wie, co chce robić, musi opracować strategię działania. Pojęcie to zawiera metodę lub metody, cel, treść, środki edukacyjne oraz cechy indywidualne dzieci.

Literatura pedagogiczna podaje wiele podziałów metod, spośród nich refleksyjny nauczyciel może wybrać odpowiednie do danej sytuacji.

Najważniejszymi metodami w praktyce przedszkolnej są metody czynne, które służą prowokowaniu do działania, rozbudzaniu zaciekawienia i zainteresowania dziecka, uruchamianiu spontanicznej i swobodnej aktywności własnej, przyczyniając się do jego osobistego rozwoju. Łączą się one z metodami słownymi i percepcyjnymi.

Równie ważne są metody problemowe. Są drogą poznania rzeczywistości, ponieważ angażują całą osobowość dziecka. Zawierają w sobie: eksplorację (grupę metod percepcyjnych) prowadzącą do wykrycia problemu, poszukiwania drogą prób i błędów, eksperymentowanie podczas rozwiązywania problemów oraz ekspresję aktywności.

Różnorodne i bogate możliwości indywidualizowania oddziaływań, prowokowania, inspirowania, rozwiązywania problemów, szukania skutecznych dróg osiągania wyników daje strategia zadaniowa³ obejmująca takie metody, jak:

- ❖ metoda algorytmiczna – wymagająca zastosowania środka w postaci przepisu, reguły, prawidła, definicji opisu;
- ❖ metoda konatywna – zakładająca rozwiązywanie problemów metodą prób i błędów oraz wykorzystanych środków edukacyjnych;
- ❖ metoda heurystyczna – wyzwalająca dociekanie, badanie, eksperymentowanie, szukanie, udowadnianie.

Zgodnie z tym dziecko może wymyślić rozwiązanie zadania (metoda heurystyczna), może próbować, zestawić, układać, dobierać, dopasowywać przedmioty (metoda konatywna), może też skorzystać z gotowego wzoru rozwiązania (metoda algorytmiczna).

Organizacja pracy przy zastosowaniu tej strategii pozwala na włączenie wszystkich metod, na takim doborze zadań, by dziecko mogło zastosować

³ Wskazuje ją Danuta Waloszek w *Środkach edukacji dzieci*, Zielona Góra, 1995, s. 24-26

się do przepisu, jeśli nie chce samo spróbować rozwiązać cokolwiek, by mogło podjąć działanie typu „poszukam” przy życzliwej obecności dorosłego. Krótko mówiąc, nauczycielka dobiera zadania do trzech z podanych metod, dziecko decyduje, którą drogą pójdzie.⁴

W swojej pracy z dzieckiem nauczyciel sięgnie również po metody aktywizujące – to grupa metod modyfikowanych na bazie metod problemowych. Obejmują one takie obszary działań, jak: integracja i komunikacja, poczucie własnej wartości, kształtowanie postawy twórczej. Wiele technik, zabaw z zakresu metod aktywizujących proponuje rozpowszechniona pedagogika zabawy.

2. Krótko o zabawie

Podstawową formą, dzięki której dokonuje się poznanie siebie i świata, uczenie się dzieci, jest zabawa, która wg Wincentego Okonia⁵ to „manifestacja całej osobowości dziecka dwu-sześcioletniego, wchodzącego w złożone kontakty ze swoim otoczeniem rzeczowym i ludzkim”⁶. Spełnia ona przy tym funkcje, które można określić jako: zabawę – uczenie się, zabawę – pracę i zabawę – aktywność społeczną.

Cechami zabawy są:⁷

- ❖ swoboda i spontaniczność;
- ❖ wymieszanie zwykłości i niezwykłości życia, bezinteresowność, niematerialność korzyści;
- ❖ odrębność, ograniczoność przestrzeni, powtarzalność, ład, oczarowanie;
- ❖ emocjonalność, przyjemność, napięcie;
- ❖ swoistość reguł, praw i obyczajów;
- ❖ przedstawianie czegoś, kogoś;
- ❖ zawody, współgranie, współzawodnictwo, rywalizacja (dotyczy to gier).

W zabawie dziecko poznaje siebie, swoje mocne i słabe strony, opinie o sobie i własnych zdolnościach; poznaje własne emocje i porównuje je z reakcjami innych na tę samą sytuację. Poznaje reguły, prawa i obyczaje grupy – swoisty kodeks postępowania. Poznaje świat wokół siebie, prawa nim rządzące, rozwija różne formy aktywności językowej (kody niewerbalne, werbalne, relatywne). Poznaje też różne formy ekspresji – taniec, ruch, muzykowanie, dramę, pantomimę, zabawę pędzlem i kolorami świata.

⁴ Tamże.

⁵ Wincenty Okoń: *Zabawa a rzeczywistość*, Warszawa, 1987 r.

⁶ Wincenty Okoń: *O stosunku zabawy do rzeczywistości. Kategorie zabawy w rzeczywistości dziecka*, „Wychowanie w przedszkolu” nr 9/92.

⁷ Danuta Waloszek: *Zabawa a edukacja*, Zielona Góra, ODN, 1996 r.

3. Wprowadzenie dziecka w świat wartości

Jednym z celów określonych w nowej podstawie programowej dla wychowania przedszkolnego jest budowanie systemu wartości, w tym – wychowanie dzieci tak, żeby lepiej się orientowały w tym, co jest dobre, a co złe. Kładzie się nacisk na kształtowanie odporności emocjonalnej potrzebnej do łagodnego znoszenia stresów i porażek.

We wspólnym działaniu nauczyciel i dziecko (nie możemy też zapominać o rodzinie) kierują się wartościami wyrażającymi się dążeniem do:

- ❖ czynienia dobra, uczciwości, prawdomówności;
- ❖ poznania prawdy, odkrywania rzeczywistości;
- ❖ respektowania wolności, godności własnej i drugiego człowieka, tolerancji, solidarności;
- ❖ poszukiwań i admirowania piękna.

Zatem wprowadzenie dziecka w świat wartości uniwersalnych: dobra i zła, prawdy i miłości należy rozpatrywać, uwzględniając relacje między:

- ❖ prawdą a fałszem (wartościami logiczno-poznawczymi);
- ❖ dobrem a złem (wartościami etycznymi);
- ❖ pięknem a brzydotą (wartościami estetycznymi).

Jednym ze sposobów wprowadzania dziecka w świat wartości jest baśń⁸ (i ta ludowa, i ta literacka). Proponuje ona wzorce moralne, mówi, co dobre, a co złe (występek zawsze zostaje ukarany), pomaga w rozpoznawaniu, własnych emocji, trudności, konfliktów wewnętrznych, które dziecko przeżywa, np. zazdrości o rodzeństwo, o rodziców, chęci dominacji nad rodzeństwem oraz własnych obaw, lęków. Rozwiązanie tych problemów staje się możliwe dzięki baśniom, które pełnią więc także funkcję terapeutyczną.

Baśnie pobudzają do wczuwania się w emocje, których doświadczają główne postaci baśniowe. Dzięki nim dzieci stają się wrażliwsze na zło, niesprawiedliwość, ból. Za pomocą baśni możemy wpoić dzieciom zasadę ograniczonego zaufania do dorosłych (to bardzo trudny temat), ufności wobec innych, posłuszeństwa. (Czerwony Kapturek nie miałby nieprzyjemnej przygody, gdyby posłuchał mamy. Kozłątka byłyby całe i zdrowe, gdyby nie zaufały miłym i zachęcającym propozycjom wilka. Kogucik nie najadłby się tyle strachu, gdyby słuchał kotka, a nie wierzył umizgom lisa itd.).

Ogromne znaczenie w zakresie wprowadzania dziecka w świat wartości mają różne działania dzieci (związane z przeżywaniem) na podstawie baśni,

⁸ Znaczeniu baśni najwięcej miejsca poświęcił Bruno Bettelheim, psycholog i wielki współczesny humanista (1903-1990). W Polsce ukazała się jego książka pt. *Cudowne i pożyteczne. O znaczeniu baśni*, Warszawa, 1985 r.

np. zabawy dramowe, teatralne, odgrywanie ról, improwizacje plastyczno-muzyczno-ruchowe.

Jak zaznaczyłam, baśń nie jest jedynym sposobem wprowadzania dziecka w świat wartości. Nauczyciel znajdzie wiele sytuacji, w których będzie mógł ukazać dziecku piękno i brzydotę, prawdę i fałsz, dobro i zło oraz miłość. Ważny w tym wszystkim jest też przekaz osobowy nauczyciela: „To, co robisz, mówi do mnie głośniejsze niż to, co mówisz!”.

4. Diagnoza przedszkolna

Ważnym elementem w edukowaniu dzieci mocno akcentowanym w nowej podstawie programowej jest dokładna diagnoza dziecka – rozpoznanie wielokierunkowe, wielozakresowe aktualnych możliwości dzieci i ich potrzeb edukacyjnych.

Ważne jest, aby diagnoza nastawiona była na całościowe spostrzeganie dziecka, na to, co dziecko umie, potrafi chce, może.

Podstawowymi metodami poznania potencjału rozwojowego dziecka jest:

- ❖ obserwacja zachowań w różnych sytuacjach,
- ❖ analiza wytworów i prac dziecka.

Obserwacja to najważniejsza metoda gromadzenia informacji o dziecku. Nauczyciel może obserwować je w różnych sytuacjach (w zabawie, w czynnościach samoobsługowych na podwórku i w kontaktach z innymi), śledząc jego rozwój fizyczny, społeczny, emocjonalny, aktywność zabawową, sposób komunikowania się. Poprzez obserwację nauczyciel może poznać rozwój mowy, wyobraźni, myślenie logiczno – matematyczne, poznać zasób wiedzy dziecka o świecie oraz umiejętność przestrzegania przez nie nakazów i zakazów. Metoda ta to uzyskiwanie jak najwięcej informacji o dziecku w celu opracowania indywidualnego programu wspomagania jego rozwoju.

Analiza wytworów i prac dziecka to druga z ważnych metod diagnozowania. Szczególną „mową” i sposobem porozumiewania się z ludźmi i światem jest rysunek dziecka. Wnikliwy nauczyciel może uzyskać wiele informacji o dziecku, analizując jego prace. Dowie się, co jego podopieczny wie o otaczającym świecie i jaki ma do niego stosunek emocjonalny. Może uzyskać wiarygodną informację o jego temperamencie, wyobraźni, znajomości stosunków przestrzennych, poziomie graficznym, myśleniu, spostrzeganiu i pamięci. Czasem dziecko ujawnia w rysunku swoje niepokoje i lęki. Spełniony musi być tylko jeden warunek – należy się upewnić, że rysunek został samodzielnie wykonany przez dziecko.

Metoda ta łączy się ściśle z metodą obserwacji, gdyż ważny jest sam proces powstawania rysunków.

Zatem, celem diagnozy jest poznanie dziecka i opracowywanie indywidualnego programu rozwoju, aby jak najlepiej przygotować dziecko do podjęcia nauki w szkole.

Propozycje do działań badawczych nauczyciela w celu monitorowania i prowadzenia postępu w rozwoju dziecka umieszczone są w **załączniku nr 1**.

Propozycja zapisu analizy gotowości dzieci do podjęcia nauki w szkole (diagnoza przedszkolna) umieszczona jest w **załączniku nr 2**.

5. Refleksja metodyczna

Podstawowym zadaniem monitoringu na poziomie wychowania przedszkolnego jest inspirowanie refleksji metodycznej. To ciągła, nigdy niekończąca się refleksja nad celami kształcenia i wychowania oraz metodami ich osiągania. To odpowiedź na pytania:

- ❖ Czy znam swoje dzieci, czy dokonałam ich diagnozy w celu ukierunkowania i wspomagania ich rozwoju?
- ❖ Czy odpowiednio dobrałam treści z programu, cele, metody, środki, a więc strategię pracy z dzieckiem?
- ❖ Czy organizacja dnia pracy wspólnie ustalonego z dziećmi jest im bliska i cieszy się ich akceptacją?
- ❖ Jak dzieci czują się w grupie, czy chętnie chodzą do przedszkola? To także refleksje nad sobą – ja jako nauczyciel i bliski dzieciom człowiek:
- ❖ Czy ufam dzieciom, do jakiego stopnia im ufam i czy je akceptuję (dziecko, ale nie wszystkie jego zachowania)?
- ❖ Czy wspólnie z dziećmi przestrzegam regulatorów życia ustalonych w grupie, aby uczyć sposobów bycia razem, uczyć sztuki obcowania z ludźmi?
- ❖ Czy mówię językiem komunikatywnym i czy mój sposób bycia z innymi może być przykładem dla dzieci?
- ❖ Czy jestem konsekwentna?
- ❖ Czy doceniam pomysły dzieci i włączam je do wspólnych działań?
- ❖ Czy pozwalam im: spróbować, wykonać, zaproponować, zapytać, poszukać, wymyślać, wytwarzać?
- ❖ Czy zachęcam do podejmowania się rzeczy trudnych, wymyślania rozwiązań?
- ❖ Czy pozwalam na takie tempo pracy, na jakie poszczególne dzieci stać?

W przedszkolu nie są potrzebne sprawdziany i testy, ale ciągła obserwacja dzieci i analiza ich wytworów. Bardzo ważny jest refleksyjny, życzliwy nauczyciel będący stale obok dziecka i z nim.

Załącznik nr 1

Proponowane zagadnienia obserwacji dzieci.

Obserwacje dotyczą:

a) czynności percepcyjne i motoryczne:

- płynność i precyzja ruchów ręki,
- działania plastyczne, techniczne i konstrukcyjne,
- posługiwanie się przyborami do rysowania i malowania oraz nożyczkami,
- udział w zabawach ruchowych – zręczność, płynność ruchów,
- spostrzegawczość i pamięć (w różnych sytuacjach),
- koncentracja i skupienie uwagi, umiejętność obserwacji,
- wrażliwość słuchowa,

b) czynności werbalne:

- słownictwo dziecka podczas wypowiadania się, zasób słów,
- umiejętność stawiania pytań i formułowania odpowiedzi,
- opowiadanie treści książki na podstawie ilustracji,
- ekspresja werbalna – „zabawy na słowach” – rymowanki, tworzenie zdrobnień, zgrubień słów, zagadki słowne,
- mówienie o swoich potrzebach i decyzjach,

c) czynności intelektualne:

- schemat własnego ciała i orientacja w przestrzeni,
- klasyfikowanie przedmiotów według cech jakościowych,
- szeregowanie jednakowych przedmiotów na podstawie różnic między nimi,
- wykrywanie wspólnej cechy grupy przedmiotów zewnętrznie różnych,
- dziecięce liczenie,
- znajomość podstawowych figur i brył geometrycznych,
- posługiwanie się różnego rodzaju znakami i symbolami,
- kodowanie i odekodowywanie informacji,
- wyodrębnianie z całości części – łączenie części w całość,
- wyciąganie wniosków i uogólnianie,

d) funkcjonowanie społeczno-emocjonalne:

- autoprezentacja – umiejętność przedstawienia się innym,
- przestrzeganie reguł postępowania ustalonych i przyjętych w grupie,
- czynności samoobsługowe,
- współpraca i pomoc innym,
- higiena i dbałość o porządek,
- człowiek to emocje – nazywanie emocji i próby radzenia sobie z nimi, próby kontrolowania zachowań,
- znajomość najbliższego środowiska.

Załącznik nr 2

Arkusz obserwacji dziecka

Dane o dziecku	
Imię i nazwisko	
Wiek	
Który rok w przedszkolu	

Zakres obserwowanych czynności	obserwacja wstępna				obserwacja końcowa			
	tak	raczej tak	nie	raczej nie	tak	raczej tak	nie	raczej nie
a) czynności percepcyjno-motoryczne								
rysuje i koloruje w określonej przestrzeni								
posługuje się prawidłowo przyborami: pędzel, nożyczki, kredki								
wykazuje sprawność w chodzie, biegu, podskokach i wspinaniu się								
chętnie bierze udział w zabawach i ćwiczeniach gimnastycznych								
zna piosenki i wierszyki								
wyodrębnia różnice i podobieństwa na obrazkach								
odtwarza z pamięci kolejność przedmiotów								
potrafi skoncentrować się na zadaniu i wykonać je do końca								
odtwarza usłyszane dźwięki								
odtwarza szlaczki w określonej przestrzeni								

Zakres obserwowanych czynności	obserwacja wstępna				obserwacja końcowa			
	tak	raczej tak	nie	raczej nie	tak	raczej tak	nie	raczej nie
b) czynności werbalne								
mówi poprawnie pod względem gramatycznym i artykulacyjnym								
ma bogaty zasób słów w opowiadaniu								
umiejętnie stawia pytania								
potrafi poprawnie odpowiadać na pytania								
potrafi wymyślać rymowanki								
układa i rozwiązuje zagadki								
potrafi mówić o swoich potrzebach i decyzjach								
ma świadomość zdania, wyrazu, sylaby i głoski								

Zakres obserwowanych czynności	obserwacja wstępna				obserwacja końcowa			
	tak	raczej tak	nie	raczej nie	tak	raczej tak	nie	raczej nie
c) czynności intelektualne								
zna schemat własnego ciała: lewa – prawa strona								
potrafi określać, co znajduje się po jego lewej i prawej stronie								
ma orientację w obrysie kartki papieru								
potrafi klasyfikować przedmioty według ustalonych kryteriów								
potrafi dobrać kryteria przy klasyfikacji przedmiotów								
potrafi prawidłowo liczyć elementy zbioru								
posługuje się liczebnikami głównymi porządkowymi								
dodaje i odejmuje na liczmanach i palcach								
nazywa figury i bryły geometryczne – wyszukuje je w kompozycjach								
odczytuje proste informacje przedstawione w formie symboli i piktogramów								
składa obrazek z kilku części w całość								
ustala kolejność zdarzeń w historyjkach obrazkowych								
określa przyczyny i skutki zaistniałych sytuacji								

Zakres obserwowanych czynności	obserwacja wstępna				obserwacja końcowa			
	tak	raczej tak	nie	raczej nie	tak	raczej tak	nie	raczej nie
d) funkcjonowanie społeczno-emocjonalne								
potrafi się zaprezentować (przedstawić się i powiedzieć coś o sobie)								
zna swój dokładny adres (miejscowość) i określa narodowość								
zna strukturę swojej rodziny								
dba o swoje rzeczy								
utrzymuje porządek								
przestrzega ustalonych reguł postępowania w grupie								
używa form grzecznościowych								
posiada nawyk samoobsługi – zawiązuje buty, zapina kurtkę								
udziela pomocy w czynnościach samoobsługowych dzieciom młodszym i niepełnosprawnym								
umie nazywać stany emocjonalne								
potrafi oceniać swoje postępowanie								
zna własne prawa i obowiązki oraz prawa innych								
zna symbole narodowe								

Obserwacje nauczyciela i rodzica w zakresie zainteresowań i uzdolnień dziecka

.....

.....

.....

.....

Szczególnie zastosowane działania edukacyjno-wychowawcze

.....

.....

.....

.....

Mocne i słabe strony dziecka

.....

.....

.....

.....

Współpraca z rodziną

.....

Liczne kontakty z nauczycielem

☐ tak☐ nie☐ sporadycznieUdział w tworzeniu indywidualnego planu
rozwoju dziecka i respektowanie go☐ tak☐ nie

Udział w zajęciach otwartych

☐ tak☐ nie☐ sporadycznie